

Н. В. Рубель,

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ В ПРОЦЕСІ ЇХ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті висвітлені особливості організації самостійної роботи майбутніх екологів в процесі їх іншомовної професійної підготовки. Обґрунтовано необхідність підвищення ефективності організації самостійної роботи майбутніх екологів в процесі їх іншомовної професійної підготовки. Визначено необхідні умови забезпечення досягнення ефективності іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів шляхом активізації самостійної роботи у процесі цієї підготовки.

Ключові слова: професійна підготовка екологів, іншомовна професійна підготовка екологів, самостійна робота.

В статье определены особенности организации самостоятельной работы будущих экологов в процессе их иноязычной профессиональной подготовки. Обоснована необходимость повышения эффективности организации самостоятельной работы будущих экологов в процессе их иноязычной профессиональной подготовки. Определены необходимые условия достижения эффективности иноязычной профессиональной подготовки путем активизации самостоятельной работы в процессе такой подготовки.

Ключевые слова: профессиональная подготовка экологов, иноязычная профессиональная подготовка экологов, самостоятельная работа.

This article deals with the specific features of the individual work organizing in the process of future ecologists' foreign languages professional training. The efficient ways of future ecologists' individual work organizing in their foreign language professional training have been analysed. The role and the place of foreign language professional training in the process of future ecologists' education have been defined. Special attention is given to the questions of future ecologists' individual work activation in the foreign languages professional training.

Key words: professional training of ecologists, foreign language professional training, individual work organizing.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світовий та європейський простір зумовила необхідність формування фахівця нового типу, здатного гідно конкурувати на світовому ринку праці, вирішувати складні професійні задачі на високому рівні. Пріоритетні напрями реформування освіти виводять вивчення базових навчальних дисциплін (у т.ч. іноземних мов) на якісно новий рівень. Особлива увага приділяється професійній підготовці фахівців нефілологічних спеціальностей, зокрема й фахівців природничого профілю. Екологія згідно переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, належить до напрямів підготовки фахівців природничого профілю [5, с. 295].

Радикальних змін, на нашу думку, потребує професійна підготовка майбутніх екологів у вищій школі саме у питанні навчання іноземних мов. У багатьох закладах освіти дотримуються традиційних підходів до викладання іноземної мови для нефілологічних спеціальностей, відносячи її до непрофільних дисциплін. Як наслідок, майбутній еколог, володіючи високим рівнем знань з профільюючих дисциплін, має низький рівень знань з іноземної мови, що не дозволяє йому гідно конкурувати на ринку праці, обмежує його потенціал.

Обмеження кількості навчального часу для вивчення дисципліни «Іноземна мова професійного спілкування», загалом, і зменшення кількості аудиторних годин для вивчення, зокрема, зумовлює необхідність оптимізації та активізації самостійної роботи майбутнього еколога у процесі його іншомовної професійної підготовки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання організації самостійної роботи майбутніх фахівців у процесі їх фахової підготовки слугувало темами багатьох наукових досліджень, але питання конструктивної організації самостійної роботи майбутніх екологів у процесі їх іншомовної професійної підготовки висвітлені у наукових дослідженнях не в повному обсязі.

Метою статті є висвітлення особливостей організації самостійної роботи майбутніх екологів у процесі їх іншомовної професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень. Підготовка фахівців до майбутньої професійної діяльності є однією з актуальних проблем системи вітчизняної освіти. Аналіз праць за темою дослідження засвідчує, що різні аспекти професійної підготовки майбутніх екологів висвітлювали: Г. Білецька (інтеграція фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін у підготовці екологів); І. Ковальчук (підготовка фахівців екологічного профілю в системі неперервної професійної освіти та виховання); Н. Рідей (ступенева підготовка майбутніх екологів); С. Рудишин (професійна підготовка студентів-екологів); М. Симоновська (методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя-еколога); С. Старовойт (професійна підготовка фахівців з охорони та захисту навколишнього середовища у вищих навчальних закладах Великої Британії) та ін.

Виклад основного матеріалу. Особливістю майбутньої професійної діяльності еколога є те, що часто вирішення питання екологічної безпеки виходить за межі однієї країни. Зважаючи на це забезпечення реалізації поставлених завдань професійної діяльності майбутнього еколога неможливе без ефективної іншомовної підготовки. Іншомовна підготовка – невід’ємна складова частина професійної підготовки майбутніх екологів в умовах розширення міжнародних зв’язків України, реформування її економіки та гуманітаризації вищої освіти. Сучасний еколог повинен володіти знаннями, технологіями, прийомами, ефективними методами швидкого професійного реагування на різні екологічні катастрофи; вміти застосувати свої різноманітні фундаментальні

і прикладні знання в попередженні цих екологічних катастроф і нещасних випадків, а також володіти вмінням самостійного пошуку та опрацювання необхідної інформації професійного характеру, кількість якої в екологічній сфері невпинно зростає [1, с. 7].

Саме конструктивно організована самостійна робота майбутнього еколога у процесі його іншомовної підготовки дозволить реалізовувати навчальний процес таким чином, щоб відповідальність за навчання і його результати несли самі студенти. Такий підхід формує у студентів самостійність, критичне мислення, хоч і не нівелює потребу студентів у консультації викладача щодо змісту навчання та його організації [7, с. 9]. Для досягнення максимальної ефективності самостійної роботи майбутніх екологів в процесі їх іншомовної підготовки вважаємо необхідним [2, с. 76]:

1. Чітко формулювати завдання для самостійної роботи майбутнього еколога під керівництвом викладача.
2. Розробити навчальні матеріали для самостійного виконання майбутнім екологом під керівництвом викладача.
3. Організувати контроль результатів самостійної навчальної діяльності майбутнього еколога.
4. Визначити здатність студента еколога до виконання самостійних завдань.
5. Формувати відповідальність студента еколога за розвиток власних здібностей.
6. Формувати мотивацію до навчання студента еколога.
7. Формувати у студента еколога уміння самооцінювання.
8. Формувати у студента еколога здатності самостійно визначати напрям власної навчальної діяльності.
9. Формувати у студента еколога вміння планувати свій час.

Самостійна робота майбутнього еколога у процесі його іншомовної професійної підготовки передбачає самостійне опрацювання окремих тем на фахову тематику, виконання вправ та завдань, підготовку до обговорення проблемних соціальних і фахових питань, створення проектів, написання повідомлень та рефератів на фахову тематику. На самостійну роботу вносяться, здебільшого, мовленнєві завдання, пов'язані із читанням і письмом, виконання яких вимагає значних затрат навчального часу. Індивідуальне читання передбачає обов'язкове та додаткове читання. Головне завдання індивідуального читання навчальної, науково-популярної, фахової літератури іноземною мовою – мотивувати студентів до самостійного вивчення іноземної мови шляхом опрацювання автентичних текстів, сприяти розвитку креативності, творчого підходу до вирішення різних завдань. Успішною можна назвати мотивацію, яка викликає у студента пізнавальний інтерес, формує систематичність і наполегливість у набутті знань. Як показали проведені у цій галузі психологічні дослідження, особливо важливим фактором для успішного самостійного навчання є внутрішня мотивація, тобто та, яка виходить із самого процесу діяльності. Особливо, коли ця діяльність ініціюється самим студентом, а отже – цікава і корисна для нього [4, с.30]. Відомо, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, будуть справді фундаментальними. Саме тому, на часі перехід вищої школи від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, а отже – формування у студентів навичок самостійної творчої роботи.

Зважаючи на індивідуальну особливість внутрішньої мотивації для кожного студента зокрема, важливою передумовою успішної самостійної роботи є індивідуальний підхід у процесі планування навчального процесу. Тобто, у процесі організації самостійної роботи з усіма аспектами мовленнєвої діяльності важливо правильно оцінити особистісну орієнтацію кожного студента, взяти до уваги його індивідуальні психологічні особливості.

Професійна спрямованість навчання зумовлює необхідність активізації самостійної роботи майбутнього еколога в процесі його іншомовної підготовки. На відміну від основної концепції освітньої системи 60-70х рр. ХХ ст., основою якої було – «чим більше навчання під керівництвом викладача – тим кращий результат», і результатом застосування якої стало те, що випускники вищих навчальних закладів, у тому числі й випускники-екологи, не володіли уміннями та навиками наукового пошуку, творчої діяльності, прийняття креативних рішень, сучасна професійної освіти, у тому числі й іншомовна професійна, забезпечує формування у майбутніх екологів умінь регенерувати знання, отримувати інформацію з різних джерел, у тому числі іншомовних, черпати нові знання з практики діяльності у процесі навчання у вищій школі [6, с.1]. Згадані уміння розвиваються у майбутніх екологів у процесі їх залучення до т. зв. «технології навчальної діяльності», в основі якої – два взаємопов'язаних і взаємообумовлюючих фактори: самостійність і творче ставлення до визначеного завдання [3, с. 13-14]. Формування навичок самостійного пошуку нового, невідомого знання чи методу, його логічного осмислення і вміння застосовувати це знання для вирішення практичних пізнавальних задач трактується у контексті нашого дослідження як творча активність студента. Оскільки студент повинен працювати під керівництвом викладача, самостійність означає вміння налаштуватися на критичне осмислення матеріалу, вирішення певних завдань, дискусію з викладачем, активну роботу з літературою. Саме самостійність перетворює процес пізнання, а відповідно й процес фахової іншомовної підготовки майбутніх екологів на творчий процес, підштовхує студентів до використання креативних методів вирішення завдань.

Види навчальної діяльності студентів та типи завдань, що вносяться на самостійне опрацювання, постійно доповнюються й урізноманітнюються. Домінуючими видами аудиторної та позааудиторної самостійної навчальної діяльності в процесі іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців на початку 90-х рр. минулого століття були: опрацювання навчальних текстів на фахову тематику; відповіді на запитання до текстів, виконання вправ та завдань; укладання студентами особистих перекладних чи тлумачних термінологічних словників; робота студентів над лексико-граматичними особливостями, мовними моделями наукових текстів; робота над розширенням словникового запасу, опрацювання термінології, опанування особливостей усної і письмової фахової комунікації; написання есе; написання анотацій і резюме до фахових текстів, ре-

фератів; виконання перекладів; робота над виконанням курсових та дипломних проектів іноземною мовою, пошук інформації за темою проекту в іншомовних джерелах, оформлення бібліографії, підготовка проектів до захисту іноземною мовою [2, с. 214-215].

Сьогодні окремі види діяльності з цього переліку дещо застаріли і використовуються у навчальному процесі не так часто, проте до цього переліку додалися ще й інші види навчальної діяльності, зокрема: підготовка до участі у конференціях, інтернет-конференціях, семінарах тощо; проведення експериментів, опрацювання даних, написання звітів і підготовка до презентацій результатів експериментальних досліджень; написання апікаційних заявок, листів-запитів, листів-скарг та ін. видів ділової документації; виконання навчальних завдань, тестів і здійснення самооцінювання за допомогою комп'ютерних програм та мереж [2, с. 214-215].

Велика увага у процесі науково-дослідницької діяльності майбутніх екологів повинна приділятися формуванню у них умінь самостійного пошуку інформації. Поєднання навчальних занять з обов'язковими науковими дослідженнями і самостійною роботою студентів з іншомовними аутентичними джерелами є обов'язковою умовою формування у студентів згаданих умінь. Цілеспрямовано організована навчально-дослідницька, чи науково-дослідницька самостійна робота майбутніх екологів є одним із визначальних факторів розвитку їх творчої активності у процесі професійно-орієнтованого навчання іноземної мови [3, с.13-14].

Висновки. Педагогічна наука і практика на сучасному етапі володіє значним досвідом щодо активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів. Зростаюча прірва між обсягом знань, призначених для вивчення і можливістю їх засвоєння може бути зменшена тільки шляхом розвитку розумових здібностей майбутніх екологів, формування у них здатності самим регулювати процес засвоєння нових знань. Саме самостійна робота, на нашу думку, перетворює процес пізнання і здобуття нових знань у творчий процес, підштовхує майбутніх екологів до використання нестандартних, оригінальних, продуктивних методів вирішення завдань і є основним фактором розвитку творчої активності майбутнього еколога в процесі його іншомовної професійної підготовки.

Результати проведеного аналізу свідчать, що конструктивна організація самостійної роботи майбутніх екологів у процесі їх іншомовної професійної підготовки спонукатиме їх виходити за межі навчального середовища завдяки необхідності здійснення самостійного пошуку інформації з позанавчальних, у т. ч. й наукових фахових джерел задля виконання певних навчальних завдань. А це дозволить майбутнім екологам ефективно виконувати професійні задачі з використанням іноземної мови у майбутньому, адже вони матимуть сформовані навички самостійного пошуку необхідної інформації професійного характеру.

Подальші дослідження. Перспективи подальших досліджень особливостей організації самостійної роботи майбутніх екологів в процесі їх іншомовної професійної підготовки можуть охоплювати аналіз закордонного досвіду організації самостійної роботи та шляхи використання цього досвіду у процесі іншомовної професійної підготовки майбутніх екологів в Україні.

Література:

1. Білецька Г. А. Педагогічні умови інтеграції фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін у підготовці екологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Г. А. Білецька. – Вінниця, 2004. – 19 с.
2. Микитенко Н. О. Технологія формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю / Н. О. Микитенко. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – 411 с.
3. Муравйова Н. О. Роль самостоятельности и творческой активности студентов в профессионально направленном обучении иностранному языку в техническом вузе / Н. О. Муравйова // Профессиональная направленность обучения иностранному языку и ее роль в подготовке инженерных кадров : сб. науч. трудов / [под. ред. В. Д. Мусаевой]. – Ташкент : Ташкент. политехн. ин-т, 1990. – С. 13-14.
4. Поперечная Н. В. Личностная ориентация при организации самостоятельной работы по иностранному языку / Н. В. Поперечная // Нові тенденції та підходи у викладанні англійської мови на сучасному етапі: Тези доповідей. Регіональний науково-практичний семінар. – Дніпропетровськ: Видавництво Дніпропетровського університету, 2003. – С. 29-30.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787 «Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями». // Освіта в Україні : Нормативна база. – К. : КНТ, 2011. – С. 289-324.
6. Illich I. Deschooling Society / I. Illich. – New York : Harper & Row, 1983. – IX p. + 181 p.
7. Meighan R. Learning Systems : the good, the bad and the ugly... / R. Meighan // Learning Cooperative Quarterly. The Newsletters of Life-Long Learning. – 2003. – Winter. – Vol. 1, № 2. – P. 8-10.